

Navegación e morte do pirata Soto

Salvador Rodríguez

A execución de Benito Soto Aboal naquel 25 de xaneiro de 1830, resultou nomeadamente crúa. Conta ou investigador e escritor gaditano Jesús Borrego que *“Unha vez colgado (da forza) tiveron que afondar con pas o chan para que os seus pés quedasen suspendidos no aire, polo que tivo unha agonía lenta”*. Tamén abonda en detalles dos últimos momentos da vida do pirata Soto outro historiador, Carlos Canales Torres: *“O verdugo colocou a corda demasiado alta, pero Soto axudoulle subíndose ao cadaleito para meter ben a cabeza no lazo e, tras berrarlle ao público **Adeus a todos, a función terminou!** saltou ao baleiro, pero os pés tocaban o chan e non acabou de afogarse -para satisfacción do público- ata que o verdugo, cunha pa, quitou algo de terra baixo os seus pés e o pirata finalmente morreu”*. Esta frase, atribuída a Aboal, seguramente foi a que lle serviu a Arturo Pérez Reverte para escribir unhas desafortunadas prosas ao respecto: *“Como bo galego, deixouse aforcar sen espaventos. Arrepentido, resignado e un pouco chulito”*. A sentenza de morte de Benito Aboal foi ditada por un tribunal inglés porque fora cedido a mans británicas por expresa vontade do rei Fernando VII quen, porén, se encargou de que a maioría da tripulación do bergantín “Defensor de Pedro” fose xulgada e sentenciada a morte por unha maxistratura militar española.

Segundo Jesús Borrego, en realidade aqueles piratas non lle tiñan feito dano a España, pero para Fernando VII, a cidade de Cádiz era especialmente aborrecible por ser o berce dos liberais; o monarca en-

tendeu que a mellor forma de infundir o terror entre os seus habitantes e salvagardar o seu patético reinado era reunir os condenados e proceder ao seu enforcamento en público, ante as Puertas de Tierra, e en dúas xornadas consecutivas, as do 12 e o 13 de xaneiro de 1830. Non satisfeito con iso, o rei ordenou descortizar os cadáveres e exhibir as súas cabezas durante varios días en distintos lugares da cidade...

Que é o que conducira a Benito Soto Aboal ao camiño da piratería? Que parte de verdade hai na existencia da “Burle Negra”? Por que a súa fama, mesmo hoxe en día, rivaliza coa dos máis lendarios piratas, desde Drake a Morgan pasando por Barbanegra? Amáis dos anteriormente citados, outros narradores e historiadores pretenderon afondar na traxectoria do pirata Soto, aínda que a ausencia de datos certos obrigounos a novelar e, por tanto, caer nas potas da ficción ou, o que é o mesmo, da lenda.

En Galicia, José María Castroviejo con “A Burla Negra” (relato no que curiosamente o protagonista non é Soto, senón outro dos membros da tripulación, chamado Víctor Saint Cyr Barbazán), e Jorge Parada, con “O pirata dá Moureira”, sucumbiron tamén rendidos no seu día ao poder de atracción dun personaxe ao que, se en algo coinciden case todos os seus investigadores, é en atribuírlle un case satánico gusto pola crueldade, propio dun auténtico canalla sen escrúpulos. Tan só Canales Torres, sen desmentir totalmente aos seus colegas, matiza que non todas as sanguinarias matanzas das que se lle culpa foron de exclusiva responsabilidade súa.

Entre os seus “admiradores”, que os hai, figura o poeta José Espronceda, do que se di que compuxo o soado poema “Canción del pirata” en memoria e homenaxe ao foraxido pontevedrés.

Canales Torres divide en tres partes a vida de Benito Soto Aboal; tres etapas das cales una aínda se mantén baixo un escuro manto de interrogantes que talvez o transcurso dos anos irá despexando progresivamente. Nacido o 22 de marzo de 1805 no, por excelencia, barrio mariñeiro da cidade de Pontevedra -o mesmo onde viron a luz ilustres mariños como os irmáns Nodal, Sarmiento de Gamboa ou Paio Gómez Chariño-, Benito era o sétimo fillo dunha familia de catorce membros con catro fillos de Manuela Aboal, e oito seguintes de Lorenza Aboal, sobriña da anterior, con quen casaría Francisco Soto, o seu pai, ao enviuar. Así o relata Carlos Canales Torres, quen ademáis engade: “...naceu pois

nunha familia numerosa e nunha contorna de pobreza, e foi o seu pai quen lle ensinou a navegar pola perigosa costa galega. Dedicado á pesca da sardiña ou a pescada, nunca desbotou o contrabando se había posibilidade...”

Unha enfermidade, as vexigas, naquel entón case mortal de necesidade, estivo a piques de custarlle a vida; felizmente para el, repúxose e só lle deixou como secuela unhas marcas na cara que se incorporaron para o resto dos seus días aos seus rasgos físicos de identidade. Xamais aprendeu a ler, pero converteuse nun espabilado contrabandista ao que, aos dezaioito anos de idade, semellaron quedarlle estreitas para os seus voos. as augas da costa galega. Embarcado rumbo a Cuba, nese momento pérdese a vista das súas andanzas ata a súa reaparición a bordo do “Defensor de Pedro”. “*A partir de entón -reco-*

Retrato de Soto antes de ser axustizado

ñece Canales- hai dúas versións da vida de Benito Soto: na primeira a de que se tratou sempre dun honrado mariñeiro que pola necesidade e as circunstancias acabou combatendo a corsarios inimigos, e na segunda, que directamente actuou en barcos corsarios españois contra buques das repúblicas americanas. En calquera caso, dáse por seguro que navegou en buques negreiros e tivo máis dun enfrontamento armado, o que lle outorgou unha notable experiencia en combates no mar”.

O caso é que, a finais de 1827, Benito Soto (lembrén, con só 23 anos de idade) figura xa como segundo contramestre do “Defensor de Pedro”, un bergantín de bandeira brasileira con destino a África, autorizado para “*andar en corso contra a República de Buenos Aires e empregarse igualmente en mercancía onde lle conveña e lícito fose*”. En termos pedestres diremos que este buque tiña “*patente de corso*” para exercer a piratería contra toda aquela embarcación que se considerase inimiga do goberno que o contratase. Por outra banda, a ningún lector agudo lle pasaría desaparecebido que África, destino do bergantín, delataba a súa condición de barco negreiro e a súa misión esencial: embarcar escravos para levalos ao Novo Continente.

Gravado co “Defensor de Pedro” atacando á “Morning Star”

O “Defensor de Pedro”, refire Jesús Borrego, levaba a bordo “un cargamento de rifles, sabres, pólvora, augardente e algún diñeiro para a compra de escravos”, pero o 3 de xaneiro de 1828 fondea no Cabo de Santo Pablo, lugar próximo ao destino onde se ía a efectuar o “troco”, e o capitán, Pedro Mariz de Sousa /Sousa Sarmento, e algúns membros de confianza da súa tripulación, abandonan o buque intuindo que a bordo se estaba xestando un motín.

Entón, asume a responsabilidade do mando o tenente da Armada portuguesa, Antonio Rodrigues, quen o 26 de febreiro se enfrenta a unha rebelión encabezada por Benito Soto: A loita acaba coa expulsión dos tripulantes considerados non válidos e, ao berro de *Abaixo os portugueses!*, Soto encerra primeiro e ordena asasinar despois, ao seu principal cómplice, e á vez, rival na revolta -curiosamente outro galego, o ferrolán Miguel Ferreiro, tomando “de facto” e de xeito unipersoal o poder a bordo.

Por que se rebelou Soto? En opinión de Carlos Canales, porque ese era o seu plan desde o instante en que se enrolou no bergantín; en realidade, a fuxida de Sousa/Sousa Sarmento o que fixo foi adiantar os seus plans, porque o que en principio quería o pontevedrés era facerse co mando, despois de que o barco estivese cargado de escravos, e non antes, como así sucedeu. A partir deses sucesos, podemos considerar que o “Defensor de Pedro” xa non era un buque con patente de corso, senón un barco pirata que navegaba baixo ningunha patria e baixo ningún deus co-mo non fosen a cobiiza dos seus mariñeiros e as ordes do da Moureira.

Algúns investigadores sosteñen que, desde o momento en que Soto tomou o mando, o “Defensor de Pedro” pasou a denominarse “A Burla Negra” e a enarborar a bandeira pirata (caveira cruzada por dúas tibias) pero a historia proba que o asunto non foi tan romántico. Todo parece indicar que o “Defensor” nunca mudou de nome e que o de “A Burla Negra” se debeu a unha confusión da prensa inglesa que “se enleou co tema”.

Ilustración nun libro sobre Soto

Polo que á bandeira pirata se refire, tamén iso resulta incerto e difícil de crer. Máis factible é a tese de Canales, que ilustra a súa biografía de Soto coas sucesivas bandeiras que ondearon no seu mastro, desde a primeira, a do Imperio do Brasil, ata a última, a de Francia. Entremedias, e segundo conviñese, utilizaron as da Royal Navy (para achegarse ao “Morning Star”), a das Provincias Unidas del Río da Prata (bo disface para abordar aos corsarios arxentinos) e a francesa, izada no mastro cando atacou ao “Topaz”.

A traxectoria do (novo) “Defensor de Pedro” desde a súa escala africana ata o fin da súa odisea oceánica na baía de Cádiz, semella extraída dunha película de piratas, pois ao seu paso foron abordados a “Morning Star” (a quen o escritor galego Xosé Miranda lle adicou unha novela do mesmo título), a “Topaz”, o “Unicorne” (que logrou fuxir), o “Cessnock”, a “Ermelinda” e o “New Prospect”, que en case todos os casos se tratou duns asaltos en verdade sanguinarios e que falan moi pouco ben de como as gastaba Benito Soto en alta mar: O asalto á “Morning Star” resultou todo un masacre.

Ao non querer que houbera testemuñas da súa falcuade e despois de matar os tripulantes que aínda resistían, Soto ordenou que se afundise a fragata inglesa e se eliminase a toda a súa pasaxe. Tras emborrachar aos homes, encerráronos na adega mentres, aos nenos, sacáronos do bote salvavidas e deixáronos coas mulleres na cámara. Logo, abríronse dous buracos no casco e o buque empezou a afundirse lentamente... *“Coa fragata inglesa afundíndose de lonxe, o “Defensor de Pedro” largou velas e perdeuse na noite ecuatorial...”*

Non correron mellor sorte os vinte e dous tripulantes da fragata norteamericana “Topaz”, pasada polas armas; un golpe que lle proporcionou a Soto o

que probablemente fose o seu maior botín en *“xoiás, pedras preciosas, reloxos de ouro, sedas da China e a India, e moedas”*. Con aquel tesouro nas súas adegas, o pirata da Moureira comunicoulle aos seus homes que xa era hora de volver á casa, poñendo o “Defensor” proa a Galicia.

Mais os acontecementos non transcorrerían tan apraciblemente como prevía Soto porque na altura dos Azores, a tripulación pirata esgallouse en dous bandos. De novo, foron os partidarios de Soto os que se impuxeron, asasinando ao presunto xefe dos sublevados, un tal Carbalho. (Logo demostrouse que o verdadeiro líder daquela rebelión fora o portugués Domingo Antonio, que conseguiu fuxir).

O “DEFENSOR DE PEDRO” NA COSTA GALEGA

En roteiro cara ao Noroeste de España, o bergantín pirata non dubidou en atacar a aqueles barcos que se lle cruzaron no camiño, e así foron caendo, entre outros, a fragata portuguesa “Ermelinda” (saquearon a súa despensa aínda que deixaron con vida á súa tripulación) e o “New Prospect” cuxo botín soamente consistiu en material para navegar así como comida e bebida).

Cando, xa na mesmísima baía de Marín que coñecía como a palma da súa man, Benito Soto críase rico e a salvo de calquera contratempo, produciuse un, para el, feito inesperado. Ocorreu que se atopou con máis dificultades das previstas para vender unha mercancía que el pensaba que non terían ningún problema para facer pasar por totalmente “legal”.

Xibraltar en 1820

Fracasadas as súas negociacións con comerciantes de Pontevedra, Soto só conseguiu vender unha parte do cargamento na Coruña, de modo que o “Defensor de Pedro” dirixiuse ao Sur da Península, recalando varado, debido a un erro do timoneiro que confundiu Punta Tarifa coa Illa de León, a tan só a catro quilómetros do porto de Cádiz, é dicir, ao alcance tanto das autoridades españolas como británicas, as cales, baseándose nos testemuños de varios dos piratas bébedos -que, na cidade, fixeron correr como unha mecha prendida as “aventuras vividas” a bordo desde que partiran de Río de Janeiro, - procederon á detención dos bandidos.

Como, aínda por riba, resultou que alí había sobreviventes da “Morning Star”, os españois tiveron o detalle de cederlle aos seus amigos ingleses, a detención do pirata da Moureira e o seu segundo, o brasileiro João de Santos, quen, por certo, acabou librándose da pena maior por “contribuír” á captura do galego: ou sexa, por chivato.

O fin do pirata Soto está considerado historicamente como o punto e final da piratería a gran escala no Atlántico (quedou reducida ás costas de Cuba e Florida), isto é, da piratería concibida “ao modo romántico”: os tempos tiñan, definitivamente, cambiado.

P.D. Conta o escritor Arturo Pérez Reverte que setenta e catro anos despois, en 1904, os traballadores dunha almadraba descubriron, no lugar onde tiña finiquitado a súa aventura o barco pirata, gran cantidade de moedas acunadas en México no século XVIII. En Cádiz, aínda se lembra, cunha canción de murga de entroido, o achado de *“aqueños duros antigos/ que tanto en Cai/ dieron que habló”*. E é que todo pirata ten o seu tesouro, e Benito Soto Aboal non ía ser menos...